

Emine HAJDARI

KONTRIBUTI I AKADEMIKE EDI SHUKRIUT NË ARKEOLOGJI DHE TRASHËGIMI KULTURORE

“Ata që nuk e njohin të kaluarën, janë si foshnja, nuk dinë asgjë!”, - ishte kjo proverbë e Lukrecit, në mes tjerash që e kishte frymëzuar Edi Shukriun, që në rininë e saj të ndjekë rrugën për të studiuar dhe ndriçuar të kaluarën përmes gërshetimit të burimeve të shkruara dhe atyre materiale. Trashëgimia kulturore e Kosovës përmban shumëdimensionalitet të trashëgimisë arkeologjike, arkitekturore, shpirtërore dhe të peizazheve kulturore. Duke i njohur këto vlera, profesoreshë Edi bëri përpjekje që ta zgjojë interesimin për vlerat e trashëgimisë kulturore mijëvjeçare të Kosovës, duke përqendruar veprimtarinë shkencore dhe profesionale në hulumtimet arkeologjike dhe të historisë antike, në mbrojtjen e integruar të trashëgimisë kulturore, të menaxhimit dhe shfrytëzimit të saj për zhvillime shoqërore dhe ekonomike.¹ Përpjekjet e saj ishin inkurajuese që të vlerësohej rëndësia e trashëgimisë kulturore dhe të rritej ndërgjegjësimi për larminë, por edhe rrezikun që i kanoset asaj.

Angazhimi i akademikes Shukriu është dëshmuar përmes suksesit, që e arriti fal përvojës profesionale, një numri të tërë të botimeve shkencore, angazhimit të saj në krijimin e institucioneve, por edhe të kuadrit profesional për mbulimin e fushës së arkeologjisë dhe trashëgimisë kulturore, përpjekje këto që fillin e kishin që në rininë e saj. Ajo u lind në Prizren, ku mbaroi shkollimin fillor dhe të mesëm, ndërsa studimet themelore dhe ato të magjistraturës për arkeologji i mbaroi në Universitetin e Beogradit, kurse titullin Doktor

¹ <https://ashak.org/anetaret/edi-shukriu/>

i Shkencave të Historisë e mori në Universitetin e Prishtinës², ku punoi si profesoreshë e shumë lëndëve për shumë vite.

Veprimtaria e saj nuk kufizohej vetëm në sferën profesionale, por ajo ishte e shumanshme dhe shtrihej edhe në shumë fusha në të cilat ka dhënë kontribut të vazhdueshëm, përfshirë letërsinë, antropologjinë, politikën, aktivizmin për të drejtat e njeriut, si dhe në fuqizimin e rolit dhe pjesëmarrjen e gruas në nivelet e vendimmarrjes, në jetën publike dhe jetësimin e barazisë gjinore.³ Duke qenë arkeologia e parë grua dhe ndër arkeologët e para shqiptare, ajo i vuri themelet e dijeve arkeologjike në Kosovë, duke themeluar e drejtuar institucione e projekte të ndryshme kërkimore e shkencore. Veprimtaria e saj në fushën e arkeologjisë përfshinë hulumtimet arkeologjike, evidentimin e lokaliteteve, gjermimin e studimin e tyre.

Që nga viti 1979, kur akademike Shukriu u bë pjesë e Universitetit të Prishtinës, përmes ligjëratave, organizimit të ekspozitave dhe promovimit të studimeve arkeologjike, si dhe organizimit të ekspeditave përnjohëse dhe gjermimeve arkeologjike, u bë inspirim për gjenerata të tëra studiuesish të fushës së arkeologjisë dhe historisë antike, dhe si e tillë, mbetet referencë e rëndësishme për të gjithë studiuesit e fushës. Pos ekspeditave përnjohëse arkeologjike të realizuara në gjithë territorin e Kosovës, akademike Edi Shukriu drejtoi dhe bashkëdrejtoi hulumtime arkeologjike në shumë vendbanime e vendvarrime, në tërë Kosovën. Me të drejtë zë vend mendimi i kolegëve dhe bashkëpunëtorëve të saj të ngushtë se, Edi Shukriu, me studimet e saj, bashkë me studiuesin Zef Mirdita, mund të konsiderohen edhe si themelues të dardanologjisë.⁴ Duke qenë e vetëdijshme për nevojat që kishte Kosova për kuadro të reja të specializuar në fushën e arkeologjisë dhe disiplinave të saj nga njëra anë dhe pamundësisë që ato të krijoheshin në Universitetin e Prishtinës, Edi Shukriu, përmes bashkëpunimeve ndërkombëtare, krijoi mundësi që një numër studentësh të vazhdonin studimet pasuniversitare në fushën e arkeologjisë në universitete të ndryshme

² https://sq.wikipedia.org/wiki/Edi_Shukriu

³ <https://womensnetwork.org/sq/edi-shukriu-nje-figure-embematike-qe-trasoi-rugen-e-dijes-dhe-arsimimit-per-vajzat-dhe-grate-ne-kosove/>

⁴ <https://www.koha.net/shtojca-kulture/362370/nismetarja-ne-hapje-shtigjesh-gjurmuesja-e-mistereve/>

jashtë vendit. Pas krijimit të kuadrove të nevojshme, në vitit 2014, inicioi themelimin e programit të Arkeologjisë në kuadër të Departamentit të Antropologjisë, nga i cili program kanë dalë dhjetëra studentë të cilët sot vazhdojnë studimet specialistike në fushën e arkeologjisë dhe disiplinave të saj në universitete të ndryshme të botës.

Gjatë karrierës së saj kishte jo pak pozita udhëheqëse. Duhet veçuar se ajo pas luftës në Kosovë, ishte udhëheqëse e Departamentit të Kulturës, rol ky i barasvlershëm me Ministrinë e Kulturës, në përgjegjësinë e së cilit ishin të përfshira trashëgimia kulturore, bibliotekat, arkivat, artet skenike, vizuale e muzikore. Në këtë cilësi, në mes tjerash, inicioi themelimin e Institutit Arkeologjik të Kosovës, Operës dhe Baletit të Kosovës, krijoi bërthamën e Filarmonisë së Kosovës dhe mbështeti vazhdimin e punës së Baletit të Kosovës. Më pas ishte kryetare e Këshillit të Kosovës për Trashëgimi Kulturore,⁵ ku u angazhua dhe punoi në fuqizimin e sistemit në përcaktimin e aseteve të trashëgimisë kulturore në mbrojtje ligjore të përherëshme me fokus themelimin e një kornize ligjore që mundësonte mbrojtjen e trashëgimisë kulturore të Kosovës. U angazhua dhe punoi gjithashtu për fuqizimin institucional të kulturës dhe infrastrukturën ligjore të saj dhe kontribuoi, në mes tjerash, në përpilimin e ligjit për trashëgiminë kulturore. Në këtë vazhdë ajo ishte kundër shfrytëzimit të trashëgimisë për nevoja politike, gjë kjo që shfrytëzohej nga politika serbe, por ngulmonte që trashëgimia kulturore të jetë element bashkimi i popujve apo të grupeve etnike dhe religjioze, e jo të shërbejë për ndarjen e tyre.

Ajo publikoi shumë vepra shkencore, një numër të madh veprash letrare si dhe shumë artikuj shkencorë, si dhe ka me dhjetëra kumtesa e prezantime shkencore të referuara brenda e jashtë vendit, një pjesë e të cilave janë përkthyer në disa gjuhë të huaja. Edi Shukriu përmes shkrimeve arrin të gërshetojë shkëlqyeshëm shkencën e arkeologjisë dhe fushën letrare, të cilat i kishte për zemër dhe nuk i ndau asnjëherë, ndaj solli në jetë botime të vlerësuara, në mesin e të cilave veçohen: “Hyjnesha Dardane” (2014), “Kisha e Shën Prendës” (2012), “Kosova Antike” (2004), “Dardania Paraurbane” (1996), “Gjakimi” (1978), Legjenda e Hasit” (1980), Përjetësi” (2001), “Kthimi i Euridikës” (1986), “Lkeni i Hasit” (1992) etj.

⁵ Qendra për Trajnime dhe Studime Gjinore, *Vlera të grave të Kosovës*, Prishtinë, 2010, 21.

Ishte anëtare e PEN qendrës së Kosovës që nga viti 2004, ndërsa nënkryetare e saj nga 2009-ta. Po ashtu, ishte anëtare e Shoqatës së Shkrimtarëve të Kosovës nga viti 1973. Në dhjetor të vitit 2012 u zgjodh anëtare korrespondente e Akademisë së Shkencave dhe Arteve të Kosovës, duke u bërë gruaja e parë akademike në Kosovë, ndërkaq në vitin 2020 u zgjodh anëtare e rregullt e saj. Po ashtu, nga viti 2013 ishte anëtare e Akademisë Evropiane të Shkencave dhe e Arteve. Për kontributin e dhënë në fushën e trashëgimisë kulturore, veçanërisht në atë të trashëgimisë arkeologjike, në vitin 2017, u dekorua me çmimin për vepër jetësore në fushën e trashëgimisë kulturore, *Dea Dardanicae*, dhënë nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit e Kosovës.⁶

Akademike Edi Shukriu, si akademike, profesoreshë universitare, shkrimtare, e drejtuese institucioneesh, ishte studiuese e zellshme dhe frymëzuese për brezat e ardhshëm që do merren me trashëgiminë kulturore, në veçanti atë arkeologjike. Ishte arkeologia që gjurmoi historinë antike, në veçanti atë iliro-dardane, ajo që themeloi dhe vuri bazat e shumë institucioneve të rëndësishme të kulturës dhe trashëgimisë kulturore. Opusi dhe veprimtaria e saj, qoftë si akademike, profesoreshë dhe shkrimtare është i pasur dhe do të mbetet një trashëgimi e pavdekshme që do të shërbej si frymëzim dhe orientim për brezat e rinjë në kultivimin e vlerave krijuese. Në fund duhet të themi, ashtu siç shprehet akademik Mehmet Kraja, se ne si shoqëri do të jemi më të varfër, jo vetëm për një arkeologe të shkëlqyer, historiane, profesoreshë, shkrimtare, poete e dramaturge, por do të jemi më të varfër edhe për një miqësi të sinqertë, për një personalitet të veçantë që kishte mprehtësinë e observimit intelektual, e cila ishte mënyra e saj e të menduarit dhe gjykuarit.⁷

⁶ <https://mkrs-ks.org/?page=2,6,1502#.ZEt9r3ZByM8>

⁷ <https://kosovanews.net/nderohet-jeta-dhe-vepra-e-akademikes-edi-shukriu/>